

บทคัดย่อ

ด้วยเหตุที่ระบบขนส่งสาธารณะทางถนน ไม่ได้ตอบสนองความต้องการโดยสารขนส่งของประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างเกิดขึ้น และแพร่หลายอย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในส่วนที่ระบบการขนส่งสาธารณะทางถนนที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองได้ เช่น ในกรณีต้องการเดินทางผ่านการจราจรที่หนาแน่น หรือในเส้นทางที่ไม่มีระบบขนส่งสาธารณะประเภทอื่น เช่น ตามตรอกซอยซอย ซึ่งมีอยู่โดยทั่วไปในกรุงเทพมหานคร

ในระยะแรก กระบวนการจัดตั้งวินจักรยานยนต์รับจ้างเป็นไปโดยอิสระ อาศัยอิทธิพลในการรักษาสิทธิในการให้บริการในท้องที่ กีดกันผู้ให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างรายอื่น ทำให้เกิดการผูกขาดการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างในท้องที่การให้บริการนั้นๆ เจ้าของวินจึงสามารถอาศัยความเป็นเจ้าของอำนาจในการผูกขาดชุดรีดเอาค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างได้มากกว่าค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการบริหารจัดการวิน ทำให้ผู้ให้บริการมีรายได้จากการให้บริการน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

ในบางวิน เจ้าของวินยังได้จัดสรรค่าเช่าทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนเกินจากค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการวินให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อค่าตอบแทนในการรักษาอำนาจการผูกขาดของเจ้าของวิน โดยการกีดกันการจัดตั้งวินจักรยานยนต์รับจ้างใหม่ และการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในกรณีที่มีการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างที่ผิดกฎหมายจราจร ส่งผลให้ตลาดการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง มีการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เพราะเหตุที่กลุ่มผู้ให้บริการรายใหม่ หรือวินจักรยานยนต์รับจ้างรายใหม่ มีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด และมีแนวโน้มที่ผู้ให้บริการจะได้รับอันตรายจากการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างมากกว่าที่ควรจะเป็น เพราะการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับค่าตอบแทนจากเจ้าของวิน

การจัดระเบียบจักรยานยนต์สาธารณะในปี พ.ศ. 2547 ทำให้เกิดกฎระเบียบที่เป็นทางการสำหรับใช้ควบคุมการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้การจัดระเบียบจักรยานยนต์สาธารณะนั้น มีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาผู้มีอิทธิพล สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความปลอดภัยในการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง

จากการศึกษาพบว่า การจัดระเบียบจักรยานยนต์สาธารณะนั้น รัฐ โดยคณะกรรมการประจำท้องที่ ได้รับอำนาจตามกฎหมายให้สามารถเข้ามาทำหน้าที่ในการจัดสรรพื้นที่การ

ให้บริการ และได้กำจัดบทบาทของเจ้าของวินออกจากตลาดการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง โดยให้สิทธิแก่ผู้ให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างในการบริหารจัดการภายในวิน ทำให้กลุ่มผู้ให้บริการได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากการให้บริการอย่างเต็มที่ เพราะไม่ต้องหักรายได้ให้กับเจ้าของวินอีกต่อไป ผู้ให้บริการจึงมีรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายจากการให้บริการมากขึ้น

นอกจากนี้มาตรการแสดงอัตราค่าโดยสาร ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งในการจัดระเบียบจักรยานยนต์รับจ้าง ช่วยให้ประชาชนมีข้อมูลด้านราคาในการตัดสินใจใช้บริการมากขึ้น ในส่วนปัญหาผู้มีอิทธิพล ซึ่งทำหน้าที่เป็นเจ้าของวินในอดีต โดยภาพรวม การจัดระเบียบจักรยานยนต์รับจ้าง ก็สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดระเบียบ

แต่การจัดระเบียบจักรยานยนต์สาธารณะนั้น ยังคงสภาพการผูกขาดการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง เพราะเป็นเพียงการถ่ายโอนความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง จากเจ้าของวินมายังกลุ่มผู้ให้บริการภายในวิน โดยให้อำนาจแก่กลุ่มผู้ให้บริการภายในวิน บริหารจัดการวินกันเอง ซึ่งรวมถึงในการรับผู้ให้บริการรายใหม่ และสรรหาตัวแทนของวิน เพื่อมีส่วนร่วมในการพิจารณาการจัดตั้งวินใหม่ภายในท้องที่

อำนาจผูกขาดที่ยังคงมีอยู่ ทำให้เกิดแรงจูงใจ ที่จะให้ผู้ให้บริการรายใหม่เข้ามาในตลาด แต่ด้วยหลักเกณฑ์การจัดตั้งวินของคณะกรรมการประจำท้องที่ ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้น เป็นกฎเกณฑ์ที่เอื้อประโยชน์ให้กับวินจักรยานยนต์รับจ้างที่มีอยู่เดิม เพราะกำหนดให้การจัดตั้งวินจักรยานยนต์รับจ้างใหม่ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อวินที่มีอยู่เดิมเป็นสำคัญ

การจัดตั้งทับซ้อนเส้นทางกันในพื้นที่ที่จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยดุลยพินิจของคณะกรรมการในการตัดสินใจว่า สมควรให้มีการจัดตั้งวินใหม่ได้หรือไม่ การจัดตั้งวินใหม่หรือการเข้าสู่ตลาดการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง จึงไม่สามารถทำได้โดยเสรี และการใช้ดุลยพินิจของคณะกรรมการก็ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการพิจารณา ทำให้การใช้ดุลยพินิจของคณะกรรมการอาจมีแตกต่างกันไปในแต่ละคณะในแต่ละพื้นที่ ปราศจากบรรทัดฐานที่แน่นอน

ดังนั้น รัฐ จึงควรพัฒนาหลักเกณฑ์การจัดตั้งวินของคณะกรรมการประจำท้องที่ ให้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนมากขึ้น มีการจัดทำข้อมูลสถิติเพื่อการเผยแพร่อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามผลการดำเนินการได้โดยสะดวก รวมถึงกำหนดให้มีการรับฟังข้อมูล หรือการทำประชาพิจารณ์ จากประชาชนในท้องที่ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในท้องที่ ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดตั้งวินใหม่ เป็นข้อมูลอีกด้านหนึ่งที่จะสอดคล้อง หรือแตกต่างจากข้อมูลจากผู้ให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างในท้องที่นั้น อันจะทำให้คณะกรรมการมีข้อมูลที่รอบ

ด้าน และครบถ้วนมากขึ้น ส่งผลให้สามารถใช้ดุลยพินิจตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

การศึกษา ยังพบว่า การบังคับใช้กฎหมาย ที่เกี่ยวเนื่องจากการจัดระเบียบจักรยานยนต์รับจ้าง ยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ ถึงแม้จะมีกระบวนการสร้างแรงจูงใจเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้ให้บริการ ให้ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจเองก็มีภาระกิจหน้าที่มาก อยู่แล้ว ทำให้ไม่สามารถกวาดขันดูแลได้อย่างทั่วถึง การบังคับใช้กฎหมายจึงไม่สามารถทำได้ อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ รัฐ ยังไม่มีช่องทางการร้องเรียนปัญหาจากการใช้บริการจักรยานยนต์รับจ้าง โดยเฉพาะ รวมถึงยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการจักรยานยนต์รับจ้างอย่างเป็น ระบบ เช่น จำนวนผู้ให้บริการ อุบัติเหตุจากการให้บริการ เป็นต้น หากรัฐสามารถจัดตั้งหน่วยงาน ขึ้นมารับผิดชอบได้อย่างถาวร ก็จะช่วยลดต้นทุนในการควบคุมและตรวจสอบ เพราะสามารถจัด กำลังเข้าไปกวาดขันการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ที่มีปัญหาเป็นการเฉพาะได้